

DOI: [10.32702/2307-2105-2020.12.129](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.12.129)

УДК 338

*Я. В. Леонов,
к. е. н., доцент, доцент кафедри менеджмент фізичної культури,
Харківська державна академія фізичної культури
ORCID ID: 0000-0001-8837-5744*

РОЛЬ СПОРТИВНОЇ ІНДУСТРІЇ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

*Ya. Leonov
PhD in Economics, Associate Professor, Kharkiv State Academy of Physical Culture*

THE ROLE OF THE SPORTS INDUSTRY IN MODERN SOCIETY

У статті розглянуті поняття здоров'я, людського та соціального капіталів як важливі складові розвитку сучасного суспільства. Світовий досвід показує, що дієвим інструментом оздоровлення населення є профілактика захворювань, стимулювання людей до здорового способу життя, фізичної активності, що призводить до зміцнення людського і соціального капіталу. Саме вирішенню цих завдань держави з розвинутим соціально-економічним вектором приділяють особливу увагу. Здоров'я є ядром людського капіталу, бо без нього неможливе існування й інших складових, і немає більш важливого загальнонаціонального завдання, ніж поліпшення здоров'я населення. Сучасний стан здоров'я людей знаходиться на недостатньому рівні і цей факт негативно впливає на світову спільноту, потребуючи прийняття нестандартних управлінських рішень. Це передбачає визнання нерозривного зв'язку між здоров'ям, розвитком суспільства і скороченням бідності. Зміцнення здоров'я є основоположним при мобілізації суспільства для досягнення цієї мети на основі ефективних заходів пропаганди і відповідних стратегій. Соціальний капітал – це специфічна характеристика суспільства, яка відображає згуртованість людей, в основі якої – довіра і взаємодопомога. Останні зі свого боку, базуються на загально усвідомлених нормах і цінностях, що сприяють їх об'єднанню й успішному вирішенню суспільних проблем спільними зусиллями.

Визначено, що підвищення рівня фізичної активності є проблемою не тільки окремих людей, а й усього суспільства, для її вирішення необхідний міжгалузевий, комплексний підхід, який буде орієнтований на окремі групи населення, враховуючи особливості культури. Соціальна відповідальність за профілактику захворювань, пов'язаних з недостатньою фізичною активністю, лежить на органах державного (територіального) управління, яким відводиться головна роль у здійсненні цієї діяльності. Проте ключовими елементами успіху є ефективна взаємодія всіх секторів економіки, громадськості, міжнародного співробітництва.

Доведено, що спортивна індустрія є динамічним і швидко зростаючим сектором з недооціненим макроекономічним впливом і може сприяти досягненню зростання і створення робочих місць. Вона може служити інструментом для місцевого і регіонального розвитку, міського відродження або розвитку сільських районів. Спортивна індустрія має

синергію з туризмом і може стимулювати модернізацію інфраструктури та появу нових партнерств для фінансування спортивних та розважальних закладів. Оскільки держава (органи державного управління) існує для людей (створювати сприятливі умови для життя і розвитку людини), тому зміни у системі державного управління повинні здійснюватися саме в інтересах забезпечення таких умов для людини.

The article considers the concepts of health, human and social capital as important components of modern society. World experience shows that an effective tool for improving the health of the population is disease prevention, stimulating people to a healthy lifestyle, physical activity, which leads to the strengthening of human and social capital. It is the solution of these problems that states with a developed socio-economic vector pay special attention. Health is the core of human capital, because without it other components cannot exist, and there is no more important national task than improving the health of the population. The current state of human health is insufficient and this fact has a negative impact on the world community, requiring non-standard management decisions. This implies the recognition of the inextricable link between health, social development and poverty reduction. Health promotion is fundamental in mobilizing society to achieve this goal through effective advocacy and appropriate strategies. Social capital is a specific characteristic of society that reflects the cohesion of people, based on trust and mutual assistance. The latter, in turn, are based on generally accepted norms and values, which contribute to their unification and successful solution of social problems by joint efforts.

It is determined that increasing the level of physical activity is a problem not only of individuals but also of society as a whole.

Social responsibility for the prevention of diseases associated with insufficient physical activity lies with the state (territorial) government, which is given the main role in carrying out this activity. However, the key elements of success are the effective interaction of all sectors of the economy, society, international cooperation.

The sports industry has been shown to be a dynamic and fast-growing sector with an underestimated macroeconomic impact and can contribute to growth and job creation. It can serve as a tool for local and regional development, urban regeneration or rural development. The sports industry has synergies with tourism and can stimulate the modernization of infrastructure and the emergence of new partnerships to finance sports and entertainment facilities.

Since the state (public administration bodies) exists for people (to create favorable conditions for human life and development), therefore changes in the system of public administration should be carried out in the interests of providing such conditions for people.

Ключові слова: *спортивна індустрія; спортивна організація; людський капітал; соціальний капітал; державна політика.*

Key words: *sports industry; sports organization; human capital; social capital; state policy.*

Постановка наукової проблеми та її значення. Ідеологія сучасного суспільства – це формування суспільної свідомості у необхідності здорового способу життя, як основних засад здоров'я і довголіття. В основі державної спортивно-оздоровчої політики має знаходитися вирішення проблем здоров'я та фізичної активності людини, починаючи з родини, з дитячого садка. Вирішення цих питань передбачає: побудову сучасної спортивної інфраструктури, ефективну пропаганду фізичної рухливості серед населення, вдосконалення нормативно-правової бази, державну підтримку організацій спортивної індустрії, активну взаємодію в цьому напрямку органів влади, наукових організацій, громадськості і бізнесу. Загальний рівень здоров'я населення – це питання розвитку економіки та національної безпеки країни.

Світовий досвід показує, що дієвим інструментом оздоровлення населення є профілактика захворювань, стимулювання людей до здорового способу життя, фізичної активності, що призводить до зміцнення людського і соціального капіталу. Саме вирішенню цих завдань держави з розвинутим соціально-економічним вектором приділяють особливу увагу.

Аналіз досліджень і публікацій. Загальну теорію економічного зростання та розвитку суспільства можна спостерігати в роботах економістів XIX століття: У. Петті, А. Сміта, Д. Рікардо, К. Маркса, У. Томпсона

і ін. Формування сучасної теорії економічного розвитку з урахуванням людського та соціального капіталів відбулося в другій половині ХХ століття і закріпило свої позиції в економічній науці, завдяки працям Г. Беккера, Т. Шульца, Дж. Мінсера і ін. Згідно з теорією Г. Беккера, людський капітал - це наявний у кожного запас знань, навичок, мотивацій. Інвестиціями в людський капітал можуть бути освіта, накопичення виробничого досвіду, охорона здоров'я та пошук інформації [1]. Вітчизняні дослідники соціального капіталу дійшли висновку про те, що рівень цього капіталу в Україні дуже низький, а вплив його на розвиток суспільства дуже високий (Геєць В., Заєць Т., Колот А., Коценко В. та ін.). Відкритим залишається питання впливу спортивної індустрії на якість людського і соціального капіталів та їх зміцненню, завдяки відповідним організаційно-управлінським діям.

Мета статті – обґрунтування ролі спортивної індустрії у розвитку сучасного суспільства.

Викладення основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Організаційне забезпечення (стратегії, моделі і методи) зміцнення здоров'я повинне орієнтуватись на все населення, на зниження факторів ризику, захворювань і умов життя та не обмежуватися проблемою лише охорони здоров'я. Заходи, спрямовані на поліпшення освіти, розвиток суспільства, політики, законодавства та регулюючих положень важливі для профілактики інфекційних хворіб, неінфекційних хворіб (неправильного харчування, вживання тютюну, малорухливого способу життя, зловживання алкоголем та ін.), травм, насильства і психічних захворювань. Термін здоров'я характеризується як [2, 4]:

- спочатку (генетично) дане, а потім свідомо контрольоване: оптимальна взаємодія внутрішніх структур і процесів (функцій) організму, його матеріально-енергійної природи; протистояння зовнішнім агресивним впливам; оптимальна взаємодія з комплементарними системами і середовищами навколишнього світу;

- гармонія всіх його компонентів: космічного, біологічного, психічного (духовного) і соціального;

- інтегративна характеристика особистості, котра охоплює як її внутрішній світ (цілісний, багатовимірний, динамічний стан), так і всю своєрідність взаємин з оточенням і включає в себе фізичний, психічний, соціальний і морально-духовний аспекти, що забезпечують необхідний суспільству рівень соціальної активності, максимальну тривалість активного життя; як стан рівноваги, балансу між адаптаційними можливостями людини і постійно мінливими умовами середовища;

- динамічний стан збереження й розвитку психофізіологічних функцій індивіду, його оптимальної працездатності й соціальної активності при максимальній тривалості життя.

Поняття «здоров'я» Всесвітньою організацією охорони здоров'я (ВООЗ) тлумачиться як стан повного фізичного, душевного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хворіб і фізичних дефектів [2]. Отже, здоров'я являє собою природну життєву цінність в рівній мірі як індивідуальну, так і громадську. Суть цінності здоров'я полягає в тому, що лише при його наявності людина в повній мірі може реалізувати свій потенціал і відчувати всю повноту життя.

Таким чином, стає зрозумілим, що саме здоров'я є ядром людського капіталу, бо без нього неможливе існування й інших складових, і немає більш важливого загальнонаціонального завдання, ніж поліпшення здоров'я населення. Сучасний стан здоров'я людей знаходиться на недостатньому рівні і цей факт негативно впливає на світову спільноту, потребуючи прийняття нестандартних управлінських рішень. Це передбачає визнання нерозривного зв'язку між здоров'ям, розвитком суспільства і скороченням бідності. Зміцнення здоров'я є основоположним при мобілізації суспільства для досягнення цієї мети на основі ефективних заходів пропаганди і відповідних стратегій [3].

Отже треба враховувати, що у збереженні здоров'я, як цінності, основою якого має бути не лікування, а запобігання і профілактика захворювань, за рахунок ведення здорового способу життя, з концентрацією уваги на регулярну фізичну активність. Під поняттям «фізична активність» розуміється будь-який тілесний рух, вироблений скелетними м'язами, що вимагає витрат енергії. Недостатня фізична активність є одним з основних факторів ризику смерті в світі, при цьому її рівень в багатьох країнах зростає, що збільшує тягар неінфекційних захворювань і позначається на загальному стані здоров'я населення. У людей, які недостатньо фізично активні, на 20% - 30% вище ризик смертності в порівнянні з тими, хто веде активний спосіб життя. Кожен четвертий дорослий чоловік в світі недостатньо фізично активний, а більше 80% підлітків відчувають нестачу фізичної активності [3, 4].

Регулярна фізична активність належної інтенсивності має значні переваги для здоров'я:

- покращує стан мускулатури, а також серцевої і дихальної системи;

- поліпшує стан кісток і функціональне здоров'я;

- знижує ризик розвитку гіпертонії, ішемічної хвороби серця, інсульту, діабету, різних видів раку (включаючи рак молочної залози і товстої кишки), депресії;

- зменшує ризик падінь (переломів шийки стегна і хребта та ін.);

- лежить в основі енергетичного обміну і підтримки належної ваги.

Проблема недостатньої фізичної активності вказує на те, що активний спосіб життя має вирішальне значення для здоров'я, але в сучасному світі це стає все більш складним завданням. Більш того, недостатній рівень фізичної активності - це не тільки проблема в галузі охорони здоров'я, з ним також пов'язані величезні фінансові витрати на медичну допомогу і витрати у зв'язку зі зниженням продуктивності праці.

Враховуючи, що підвищення рівня фізичної активності є проблемою не тільки окремих людей, а й усього суспільства, для її вирішення необхідний міжгалузевий, комплексний підхід, який буде орієнтований на окремі групи населення, враховуючи особливості культури.

Соціальна відповідальність за профілактику захворювань, пов'язаних з недостатньою фізичною активністю, лежить на органах державного (територіального) управління, яким відводиться головна роль у здійсненні цієї діяльності. Проте ключовими елементами успіху є ефективна взаємодія всіх секторів економіки, громадськості, міжнародного співробітництва.

Основною ціллю державної політики повинно бути зниження захворюваності, смертності та інвалідності, викликаних захворюваннями, які піддаються профілактиці і запобіганню, за рахунок співпраці галузей та секторів економіки на територіальному, національному, та глобальному рівнях. Це дозволить населенню досягти найвищих стандартів здоров'я, якості життя та продуктивності в кожній віковій групі, що позитивно вплине на соціально-економічний розвиток суспільства.

Для організаційного забезпечення, спрямованого на профілактику захворювань, за рахунок підвищення фізичної активності населення, необхідне впровадження актуальної державної спортивно-оздоровчої політики розвитку суспільства.

Сучасна спортивна політика багатьох розвинених держав світу побудована на розумінні того, що спорт - це галузь людської діяльності, яка цікавить громадян і має величезний потенціал для їх об'єднання, незалежно від віку чи соціального походження. При цьому більшість людей займаються спортивно-оздоровчою діяльністю в аматорських структурах. Розвиток професійного спорту набуває все більшого значення і в рівній мірі сприяє соціальній ролі спорту. На додаток до поліпшення здоров'я громадян спорт має освітній вимір і виконує соціальну, культурну та рекреаційну функцію. Крім того засобами спорту формується якісний людський та соціальний капітал. Соціальний капітал – це специфічна характеристика суспільства, яка відображає згуртованість людей, в основі якої – довіра і взаємодопомога. Останні зі свого боку, базуються на загально усвідомлених нормах і цінностях, що сприяють їх об'єднанню й успішному вирішенню суспільних проблем спільними зусиллями.

Важливо, що опора на друзів, колег і знайомих в українській дійсності заснована на довірі, що виходить з особистого знання цих людей. Тобто заснована на знанні конкретної людини довіра до неї носить найбільш первинний характер, хоча довіра усередині групи особисто незнайомих один з одним людей більш універсальна і зручна з точки зору функціонування суспільства, а цього, на жаль, в українському суспільстві досі не вистачає, саме через девальвацію соціального капіталу.

При цьому, як довело проведення дослідження, соціальний капітал має декілька рівнів: мікрорівень (індивіди, сім'я, друзі), мезорівень (сусідство, громади, об'єднання громад, регіон), макрорівень (суспільство, міжнародна спільнота). Тому для вивчення соціального капіталу важливо визначити сферу, рівень, який надаватиметься дослідженню.

На мікрорівні можна вирішувати обмежену кількість проблем і задовольняти лише окремі потреби людей. На макрорівні задовольняються потреби людей глобального порядку (війни, миру, глобальної безпеки тощо). Отже, оптимальним рівнем вирішення особистих або групових проблем, а також задоволення потреб громадян є мезорівень, а саме рівень територіальних громад або об'єднань декількох територіальних громад.

Державна спортивно-оздоровча політика та розвиток спортивної індустрії повинні орієнтуватись на здоров'я людини, а саме на профілактику захворювань, в основі якої знаходиться підвищення фізичної активності населення. Тому формування спортивної політики пов'язано з прискоренням реалізації глобальної, національної стратегії з фізичної активності та здоров'я, відповідних заходів щодо пропаганди позитивного ефекту від підвищення рівня фізичної активності населення.

Таким чином, вплив органів державного (територіального) управління на формування здорового способу життя та фізичної активності забезпечується ефективною підтримкою спортивно-оздоровчої діяльності, яка включає наступні напрямки:

1. Залучення стейкхолдерів (уряд, наукові та громадські організації, бізнес) до активної взаємодії, спрямованої на підвищення фізичної активності серед населення.
2. Розробки на національному та територіальному рівнях заходів щодо сприяння підвищення фізичної активності в повсякденному житті, в тому числі за рахунок «активних засобів пересування», активного відпочинку, дозвілля і спорту (наприклад, створення відповідної інфраструктури для безпеки пішої ходи і їзди на велосипеді).
3. Проведення кампанії соціальної реклами з метою інформування населення про користь фізичної активності, створення стимулів до фізичної активності і пропаганди здорової поведінки.
4. Впровадження дієвих механізмів фінансування розвитку спортивної індустрії, підтримки діяльності організацій спортивної індустрії.
5. Ефективна політика, яка сприяє залученню інвестицій, зміцненню наукового потенціалу та прискоренню інновацій в спортивну індустрію.

Оскільки держава (органи державного управління) існує для людей (створювати сприятливі умови для життя і розвитку людини), тому зміни у системі державного управління повинні здійснюватися саме в інтересах забезпечення таких умов для людини. Ця істина, на жаль, ніяк не може знайти своє реальне місце в діях владних структур, починаючи «з верхів», що веде до безпліддя практично всіх трансформаційних процесів в Україні.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Сучасний процес становлення соціально-орієнтованої ринкової економіки визначає необхідність та потребу прискореного розвитку галузей і секторів економіки. Підвищена увага щодо діяльності організацій спортивної індустрії з боку суспільства, держави і

представників бізнесу дозволяє вирішувати конкретні економічні, соціальні і організаційні завдання та розвивати нові види підприємництва, ґрунтовані на взаємодії із спортом, що є новим об'єктом економічних стосунків.

Спортивна індустрія є динамічним і швидко зростаючим сектором з недооціненим макроекономічним впливом і може сприяти зростанню, розвитку та створенню робочих місць. Вона може служити інструментом для місцевого і регіонального розвитку, міського відродження або розвитку сільських районів. Спортивна індустрія має синергію з туризмом і може стимулювати модернізацію інфраструктури та появу нових партнерств для фінансування спортивних та розважальних закладів. Крім того потенціал спортивного руху, що сприяє зміцненню фізичної активності, часто залишається недостатньо використовуваним і потребує розробки актуальної державної спортивно-оздоровчої політики.

Організації спортивної індустрії здійснюють важливий внесок в економічну та соціальну згуртованість і більш інтегровані в суспільство. Всі мешканці країни повинні мати рівний доступ до спортивної інфраструктури. Тому необхідно враховувати конкретні потреби всіх груп населення та особливу роль, яку спорт може грати для молоді, людей з обмеженими можливостями та людей з менш привілейованих верств населення.

Література.

1. Becker G. S. (1975), *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. New York. 268 p., USA.
2. Global action plan for the prevention and control of noncommunicable diseases, "Database World Health Organization", URL: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/94384/9789241506236_eng.pdf;jsessionid=BA6144FADA7776C2CF48C70EBBAAF0BB?sequence=1.
3. Physical activity, "Database World Health Organization" URL: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs385/en/>
4. White Paper on Sport, "Database European Union Law". URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1389190214279&uri=CELEX:52007DC0391>

References.

5. Becker G. S. (1975), *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education*. New York. 268 p., USA.
6. Global action plan for the prevention and control of noncommunicable diseases, "Database World Health Organization", [Online], available at: http://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/94384/9789241506236_eng.pdf;jsessionid=BA6144FADA7776C2CF48C70EBBAAF0BB?sequence=1. (Accessed 10 Dec 2020).
7. Physical activity, "Database World Health Organization", [Online], available at: <http://www.who.int/mediacentre/factsheets/fs385/en/>. (Accessed 10 Dec 2020)
8. White Paper on Sport, "Database European Union Law", [Online], available at: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1389190214279&uri=CELEX:52007DC0391> (Accessed 10 Dec 2020).

Стаття надійшла до редакції 20.12.2020 р.